DIALOGICKÉ VYUČOVÁNÍ: DOPADY INTERVENČNÍ STUDIE NA PARTICIPACI ŽÁKŮ VE VÝUCE

DIALOGIC TEACHING: THE IMPACTS OF INTERVENTION STUDY ON PUPILS' PARTICIPATION

Martin Sedláček[1], **Klára Šeďová**[1], **Roman Švaříček**[1], **Zuzana Šalamounová**[1]

[1] Ústav pedagogických věd, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

V příspěvku prezentujeme výsledky studie založené na experimentálním designu. Cílem intervence je u žáků šestých tříd ZŠ zavést do hodin literatury prvky dialogického vyučování. Ověřujeme přitom, zda je možné zvyšovat participaci na výuce u všech žáků, tj. od komunikačně aktivních po tiché. Sledujeme změny jak z hlediska kvantity, tak i kvality žákovských promluv na individuální i třídní úrovni. Datový vzorek tvoří šest experimentálních a šest kontrolních tříd. Pozornost věnujeme také otázce, do jaké míry je žákovská participace ve výuce (a případně také její změna) vysvětlitelná komunikačním chováním učitelů a charakteristikami žáků.

Klíčová slova: *dialogické vyučování; experiment; žákovská participace na výuce; kolektivita*

Abstract

We present the results of a study based on experimental design in this paper. The intervention aims to implement dialogic teaching into literature classes for sixth-grade elementary school pupils. We monitor changes in both the quantity and quality of student participation in classroom dialogue at the individual and class levels. The data sample consists of six experimental and six control classes. We also pay discuss the extent to which student participation in

classroom dialogue (and possibly its change) can be explained by the teacher's talk moves and pupils' characteristics.

Keywords: *dialogic teaching; experimental design; student participation in classroom dialogue; collectivity*

1 ÚVOD

Z výsledků řady empirických výzkumů vyplývá, že komunikace ve výuce přispívá k vysvětlení výsledků učení žáků. Existuje přitom shoda, že učení je nejefektivnější, když jsou žáci povzbuzováni ke zdůvodňování svých myšlenek (Resnick et al., 2017; Wilkinson et al., 2015). V tomto příspěvku se zabýváme výsledky intervenční studie zaměřené na implementaci takovéhoto vyučování.

2 TEORIE

Dialogické vyučování je pedagogický přístup stavějící na předpokladu, že zapojením studentů do výukové komunikace stimulujeme jejich myšlení a tím zlepšujeme jejich učení a porozumění (Alexander, 2006). V dialogické výuce žáci využívají delší promluvy, ve kterých skrze argumenty vysvětlují své myšlení a aktivně naslouchají myšlenkám druhých a zapojují se do nich. Učitelé podporují produktivní účast studentů prostřednictvím svých otázek a dalších podnětů. Koncept dialogického vyučování má své zázemí především v sociokognitivních teoriích, kdy východiskem je přesvědčení o úzkém vztahu mezi řečí, myšlením a učením (Vygotsky, 1978).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkumy opakovaně ukazují, že žáci na výukové komunikaciparticipují různě, sledujeme tak spektrum od velmi aktivních po zcela tiché. V příspěvku prezentujeme výsledky intervenčního programu zaměřeného na implementaci dialogického vyučování. Cílem intervence bylo ukázat, zda je možné zvyšovat participaci všech žáků, tzn. včetně zmíněných tichých a pasivních žáků. Použit je experimentální výzkumný design, k experimentálním třídám s intervenčním programem byly vybrány kontrolní třídy. Design byl založen na pre a post tes-

tování vybraných indikátorů dialogického vyučování i výsledků učení všech žáků. Základem intervenčního programu byly opakované workshopy pro učitele, na něž navazovaly videonahrávky výuky a jejich reflektivní analýzy společně s výzkumníky.

4 VÝSLEDKY

Ve výsledkové části budeme primárně odpovídat na otázku, zda došlo v důsledku intervence ke změně žákovské participace na výuce. Sledujeme přitom změny jak z hlediska kvantity, tak i kvality promluv žáků 6. ročníku v hodinách literatury. Unikátnost výsledků spočívá také v analýze, která je prováděna nejen na tradiční úrovni třídy, ale i na úrovni jednotlivých žáků všech komunikačních „typů" od vokálních po tiché (Sedláček & Šeďová, 2017; Andersen & Andersen, 2017; Lefstein & Snell, 2014). Datový vzorek tvoří šest experimentálních tříd a šest kontrolních tříd. Pozornost budeme věnovat také otázce, do jaké míry je žákovská participace ve výuce (a případně také její změna) vysvětlitelná komunikačním chováním učitelů a charakteristikami žáků.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

V současné době probíhá sběr dat. Pro předpokládané závěry bude nicméně důležitá otázka limitů intervenční studie. Vzhledem k nemožnosti pravděpodobnostního výběru skupin (náhodné přiřazení) se nejedná o čistý experiment, ale o formu kvaziexperimentálního designu. I na takovém základě je nicméně možné odhadovat kauzální vliv intervence na kvantitu a kvalitu žákovské participace. Velmi důležitou částí diskuse bude rozbor faktorů souvisejících s měřením indikátorů komunikace a také dopadů pre a post testování.

6 LITERATURA

Alexander, R. (2006). *Towards dialogic teaching: Rethinking classroom talk*. Dialogos.

Andersen, I. G., & Andersen, S. C. (2017). Student-centered instruction and academic achievement: Linking mechanisms of educational inequality to schools' instructional strategy. *British Journal of Sociology of Education, 38*(4), 533–550.

Lefstein, A., & Snell J. (2014). *Better than best practice: Developing teaching and learning through dialogue*. Routledge.

Resnick, L. B., Asterhan C. S. C., & Clarke S. N. (2017). Student discourse for learning. In G. E. Hall, D. M. Gollnick, & L. F. Quinn (Eds.), *Handbook of teaching and learning*. Wiley-Blackwell.

Sedláček, M., & Šeďová, K. (2017). How many are talking? The role of collectivity in dialogic teaching. *International Journal of Educational Research, 85*, 99–108.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

Wilkinson, I. A. G., Murphy, P. K., & Binici, S. (2015). Dialogue-intensive pedagogies for promoting reading comprehension: What we know, what we need to know. In L. B. Resnick, C. S. C. Asterhan, & S. N. Clarke (Eds.), *Socializing intelligence through academic talk and dialogue* (pp. 37–50). American Educational Research Association.

PODĚKOVÁNÍ

Příspěvek je výstupem z projektu *Kolektivita v dialogickém vyučování: intervenční studie* (GA21-16021S) financovaném Grantovou agenturou České republiky.